

СВІТОВИЙ КОНТЕКСТ

УДК 821.111 (73).09

ЛІМБОРСЬКА Анастасія Ігорівна,
викладач кафедри іноземних мов
Черкаського державного
технологічного університету
e-mail: limborska@mail.ru

ПІВДЕННА ГОТИКА В РОМАНІ КОРМАКА МАККАРТІ «ДИТЯ БОЖЕ»: ДИСКУРС ЖАХЛИВОГО ТА АПОЛОГІЯ ЗЛОЧИНУ

У статті розглядаються типологічні риси південної готики в романі американського письменника К. Маккарті «Дитя Боже». Як і інші американські письменники, які звертаються до готичних мотивів у своїй творчості, Маккарті поєднує у творі елементи класичного готичного роману з традиціями американського Півдня, звертається до соціальних проблем (бідність, насильство), виявляє інтерес до натуралістичних подробиць злочину, жахливих реалій існування персонажа поза межами людської цивілізації з її традиційними моральними принципами і нормами. Проаналізовано сюжет і проблематику твору в контексті таких готичних характеристик як «жахливий злочин», відлюдництво героя, його хворобливий потяг до жорстокості. Автор статті доходить висновку, що в романі спостерігається тенденція до такого типу нарації, де на першому плані опиняються художні деталі, за допомогою яких злочин стає повсякденною реальністю американської глибинки. Відлюдництво, хвороблива уява, підсвідомі пристрасті та бажання, які герой не тільки не приховує, а намагається за будь-яку ціну втілити у життя, стають важливими мотивами готичного дискурсу твору. Злочин у романі – не просто вчинок соціопатичного відлюдника, що виломлюється за межі будь-яких моральних норм і приписів, а стає «метафізичним» втіленням світового «зла».

Ключові слова: південна готика, неоготика, готичний роман, готична деталь, дискурс жахливого, готичний злочин.

Постановка проблеми. Література США другої половини ХХ – початку ХХІ століття відзначається низкою новітніх тенденцій, серед яких південна готика посіла особливо помітне місце. Серед американських письменників, які використовували мотиви південної готики, не можна не згадати В. Фолкнера, Ф. О'Коннор, а також таких сучасних її представників як Д. Коррнґея, Д. Ковінгтона, К. Маккарті, В. Гея, Б. Ханну, Б. Вотсона, Т. Франкліна, М. Річарда, Д. Брендона. Витоки цього явища художньої словесності сягають літератури американського романтизму, зокрема творчості Е. По, який здійснив важливий крок у напрямку зміщення уваги авторської свідомості з описів зовнішніх проявів «жахливого» і «натуралістичного» в житті героїв на їхні внутрішні переживання: увага до психологічних аспектів злочину, інтерес до свідомості героя-злочинця, у якого сприйняття реальності межує з безумством, інтерес до його думок і переживань, які впливають на поведінку, що в результаті призводить до кривавого злочину. Риса такого гатунку готики сьодні дослідники вбачають у таких новелах письменника, як «Вільям Вільсон» (1839), «Провалля та маятник», «Метценгерштейн», «Падіння дому Ашерів» [1, с. 10].

Особливо помітним представником сучасної південної готики є Кормак Маккарті, який отримав низку престижних премій за літературну творчість. Йдеться передусім про Пулітцерівську премію і Національну книжкову премію критиків у 1992 році за роман «Коні, коні».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При всій увазі дослідників до творчості К. Маккарті (М. Анастасєв, Н. Висоцька, Т. Денисова, О. Зверєв, М. Коваль, Л. Х. Вертінгтон, А. Едвін, М. Льюїс, С. Тейтум та ін.), південна готика у його романістиці ще не дістала достатнього ґрунтового висвітлення. До сьодні також немає окремого комплексного

дослідження, яке б, з одного боку, синтезувало усі відомі погляди науковців на південну готику як на явище неоготики, а, з другого, запропонувало б аналіз південної готики у творчості окремо взятого автора, яким є К. Маккарті.

Мета статті – проаналізувати основні художні принципи південної готики у відомому романі американського письменника «Дитя Боже», звернути увагу на основні вузлові моменти наративу твору в плані виявлення в ньому дискурсу «жахливого» і «злочинного».

Виклад основного матеріалу. Исторично американська неоготика пов'язана з європейською «літературою жахів». Її джерелами були лицарський середньовічний роман, сентиментальна, «цвинтарна поезія» Е. Юнга й Т. Грея. У цілому готичний роман був породженням перехідного часу, а тому в ньому поєднують різні тенденції, створюються нові традиції, він стає полем для експериментування в структурі та психології головного героя [2, с.8].

Жанр готичного роману набув значного поширення в Європі наприкінці XVIII століття. Серед рис цього роману, як правило, дослідники відзначають інтерес авторів до всього надприродного, містичного і загадкового [3, с.158]. Такий роман вирізнявся динамічною композицією, карколомним сюжетом, герої втікають, несподівано з'являються, роблять немотивовані вчинки, потрапляють у пастки і самі їх готують для своїх ворогів тощо. У готиці тогочасні автори бачили важливу систему «метафізичних» цінностей, серед яких – підсвідомі пристрасті і бажання, інстинкти та злочини. Зароджується так звана «філософія зла», яке починають тлумачити як важливе метафізичне начало, без якого неможливо уявити цілісної картини світу (А. Радкліф, Ч. Метьюрін, В. Бекфорд, М. Шеллі, М. Льюїс). Н. Соловйова, відзначаючи важливість готичних мотивів в історії світової літератури, свого часу справедливо наголошувала: «Готична проза приховувала у собі безліч можливостей. Сприймавши від XVIII століття відкриту структуру, готичний роман виявився експериментальним жанром. Він міг дати початок науково-фантастичному і авантюрно-пригодницькому, детективному і сатиричному, етологічному романам» [2, с. 13; 3, с.87 – 88].

Південна готика в американській літературі XX століття характеризується низкою типологічних особливостей. Серед них можна виокремити: поєднання елементів класичного готичного роману з традиціям американського Півдня, звернення до соціальних проблем (расизм, бідність, насильство), інтерес до натуралістичних подробиць злочину, жахливих реалій існування персонажа поза межами людської цивілізації з її моральними принципами і нормами. У стильову палітру твору, як правило, вплетені елементи південного фольклору, наявний інтерес до мотивів екзистенціального відчуження та безумства персонажів, місцем розгортання сюжету виступає американська провінція, що постає як «запустіла» та «занедбана».

На становлення основних ідейно-художніх принципів неоготики, в тому числі і такого її різновиду як південна готика, має вплив таке цікаве явище літератури як «постапокаліптика». Цей термін почав активно використовуватися на зламі 1990–2000-х років, зокрема в літературознавстві. Специфіка цього явища в літературі полягає у тому, що письменники прагнуть представити світ і цивілізацію в цілому у стані руйнування або спустошення після певного глобального катаклізму. Іноді використовується щодо цього явища термін «пост'ядерний роман» [4, с.300].

У 1973 р. побачив світ роман Кормака Маккарті «Дитя Боже» (Child of God), який був частково заснований на реальних подіях. Прототипом головного героя став серійний маніяк і психопат Ед Гейн, який вчинив низку жорстоких злочинів у середині XX століття. Реакція критиків на твір була різною, щоправда, більшість із них схилилися до думки, що автор не лише експериментує з формою роману, поєднуючи різні стилі та зовсім ігноруючи закони пунктуації, а й зачіпає «небезпечні» теми – сексуальні збочення, включаючи некрофілію, педофілію, соціопатію, расизм і насилля [5].

Місцем дії роману є Севір, округ Тенессі. Це невеличке провінційне містечко, в якому всі жителі добре знають один одного. Роман складається з трьох частин готичний сюжет розгортається навколо злочинця і низки його жорстоких злочинів. Готичний герой Лестер Баллерд описується від самого початку як брудний, неголений, невеликого зросту: «He is small, unclean, unshaven», «Він маленький, брудний, неголений» [6, с.2]. Автор ставить перед читачем нелегке завдання – з'ясувати, чи справді непривітна, бридка та груба зовнішність Баллерда відповідає його внутрішнім рисам.

Життя Лестера було сповнене трагізму і жахливих історій від самого дитинства: його батько вкоротив собі віку, а мати незадовго до цього залишила родину. Автор без емоцій і відсторонено вказує на факти біографії героя: «I DON'T KNOW. THEY SAY HE never was right after his daddy killed hisself. The mother had run off, I don't know where to nor who with»¹ [6, с. 6]. Очевидно, саме ці події вплинули на ще не сформовану психіку героя, що сприяло його негативному агресивному ставленню до жінок, а також спокійному сприйняттю смерті. Читач від самого початку роману бачить головного героя агресивним, брудним та задержуватим, коли той намагається розігнати покупців на аукціоні з продажу його маєтку: «I done told ye. I want you to get your goddamn ass off my property. And take these fools with ye»² [6, с. 2]. До речі, автор не просто так вживає велику кількість нецензурної лексики, вказує на алогічність у висловлюваннях та відверту агресію в словах героя. Все це характеризує Лестера Балларда як людину психічно невірноважену, жорстоку та соціопатичну.

Лестер живе відлюдником у напівзруйнованому маєтку, у цілковитій самотності, його єдина взаємодія з людьми – це при зустрічі насварити їх, брудно обляяти, поцупити їхні речі або вбити чужу худобу. Тим не менш, у нього навіть є умовний товариш – Фред Кірбі. Та Лестера не дуже цікавить особистість знайомого і розмови з ним, він виявляє неабиякий сексуальний інтерес до доньок Кірбі, за якими полюбляє спостерігати. Саме нездоровий сексуальний потяг до жінок і є основним мотиватором Балларда, що переріс у патологію – некрофілію.

Найкраща подружка Лестера – його гвинтівка. Вона і стала основним знаряддям вбивства, зброя була з ним із самого дитинства, герой ніколи з нею не розлучався: «HE HAD THAT RIFLE FROM when he was just almost a boy»,³ [6, с. 15]. Жорстокість і ненависть до оточення культивувалися в Лестері з самого дитинства, що поступово руйнувало його психіку та переросло згодом у виразні ознаки шизофренії. Як відомо, шизофреніки зовсім не відчувають співчуття до жертв і взагалі до будь-якої живої істоти – готичний мотив, що стає провідним у структурі роману.

Автор поступово змальовує моральну і психологічну деградацію головного героя. Спершу Лестер випадко знайшов у автомобілі закоханих, які вмерли від асфіксії. Він гвалтує вже мертве тіло дівчини, а потім забирає його до себе додому. Баллард розмовляє з мертвим тілом, влаштовує з ним «романтичну вечерю», купує мертвій дівчині червону білизну: «Here's a pretty red one, she said. Would go pretty with this dress»⁴ [6, с. 26]. Невипадковим є вибір саме червоного кольору – символу агресії та невірноваженості. Готична атмосфера, яку створює автор, описуючи картини статевих відносин із мертвим тілом дівчини, є гротескно жахливою, іноді навіть огидною. У читача створюється враження, що перед його очима розгортаються події, які цивілізованій людині взагалі важко сприйняти як факт.

Лестер Баллард усамітнюється дедалі більше, коли облаштовує собі житло у гірській печері після того, як згорів його будинок. К. Маккарті наслідує тут класичну готичну традицію, де саме герой живе відлюдно у горах: «ON A COLD WINTER MORNING in the early part of December Ballard came down off Frog Mountain with a brace of squirrels hanging from his belt and emerged onto the Frog Mountain road»⁵ [6, с.32]. Автор у похмурих тонах змальовує місце подій з акцентом на такі деталі, які підкреслюють атмосферу відлюдності, темряви, і холоду: саме холодну та темну пору року, що також є рисою готики: «A WINTER DREADFUL COLD it was. Disorder in the woods, trees down, new paths needed»⁶ [6, с. 37].

При цьому зростає рівень відлюдництва та соціопатії самого Лестера. Він не спинився на одній жертві свого збочення – мертвій дівчині. Баллард виходить на полювання, вбиваючи людей з такою ж легкістю, як і тварин до цього. Не можна сказати, що герой настільки психічно хворий, що є неосудним та не усвідомлює своїх вчинки. Баллард вступає

¹ «Я НЕ ЗНАЮ. КАЖУТЬ, ЩО З НИМ не все гаразд з моменту самогубства його батька. Мати втекла, я не знаю куди чи з ким» (Переклад тут і далі наш. – А.Л.).

² «Я не кажу тобі. Я наказую тобі забиратися до всіх чортів з моєї власності. І забирай цих придурків із собою».

³ «У нього була ця гвинтівка майже з самого дитинства».

⁴ «Ось гарна червона білизна, – запропонувала вона. – Добре підійде до цієї сукні».

⁵ «Холодним грудневим ранком Баллард спустився з Туманної гори зі зв'язкою білок на поясі і вийшов на гірську дорогу».

⁶ «Жахливий зимовий холод. Безлад у лісах, повалені дерева, немає доріжок».

у діалоги з жертвами і йому приносить відверте задоволення володіння жертвою, що ще мить тому опиралася: «She stood up and pointed at the door. You get out of here, she said. Right now. Come on, Ballard wheezed. I won't ast ye nothin else»¹, та потім він холоднокривно вбиває геть ще маленьку дівчинку «Ballard raised up the dead girl. She was slick with blood. He got her onto his shoulder and looked around»² [6, с. 32]. Лестер створив у печері цілий табір із трупів, тіла були його ляльками, співрозмовниками, коханками.

Та вершиною його безумства стало те, що він вирішив одягнути на себе вбрання своїх жертв та вбити нового власника його мастку: «He'd long been wearing the underclothes of his female victims but now he took to appearing in their outerwear as well»³ [6, с. 38). Тут важливу роль відіграє саме готична деталь – опис жакливого фетишу Лестера Балларда.

Найбільше вражає фінал роману. Маккарті пише великими літерами в оригінальному тексті: «HE WAS NEVER INDICATED for any crime. He was sent to the state hospital at Knoxville ...»⁴ [6, с. 53]. Цей вирок жахає читача – людина, яка скоїла величезну кількість злочинів, абсолютно не кається у своїх вчинках, з легкістю уникає покарання. Напевно, автор саме тому дав іронічну назву своєму роману «Дитя Боже», при цьому наголошуючи, що в нашому світі не кожен при житті несе те покарання, яке мав би. Кормак Маккарті осуджує людську байдужість, яку часто прикривають сумнівним гуманізмом. Жителі Сєвіру довго закривали очі на вчинки Лестера не тому, що вони ставилися до нього добре та намагалися зрозуміти, а тому, що насправді їм було просто байдуже до нього з самого дитинства, а це породило жакливого монстра.

Висновки. У цілому в романі спотєрігається авторська тенденція до такого типу нарації, де на першому плані опиняються ті художні деталі, за допомогою яких злочин стає повсякденною реальністю американської глибинки. Відлюдництво героя, його хвороблива уява, підсвідомі пристрасті та бажання, які він не тільки не приховує, а намагається за будь-яку ціну втілити у життя, стають важливими мотивами готичного дискурсу твору. Злочин у романі – не просто вчинок соціопатичного героя, що виломлюється за межі будь-яких моральних норм і приписів, він стає «метафізичним» втіленням світового «зла», відповідальність за яке лежить на всіх героях твору. Герой водночас і злочинець, і жертва, яка не усвідомлює кривавих і жакливих наслідків своїх вчинків. Все це дозволяє говорити про роман як про твір, в якому автор намагається зачепити комплекс проблем, що знаходяться за межами традиційної літератури, а готичне начало увиразнює низку особливостей життя злочинця, який своєю поведінкою виломлюється далеко за межі традиційних уявлень про літературного героя.

Список використаної літератури

1. Пушкина А. Готический роман и зарождение неоготического направления в культуре / А. Пушкина // Вестник Ленинградского государственного университета им. А.С. Пушкина. – 2015. – Т. 2. – Вып. 2. – С. 319-330.
2. Соловьева Н. В лабиринте фантазии / Н.Соловьева // Комната с гобеленами. Английская готическая проза. – М.: Правда, 2001. – С.5- 22.
3. Лїмборський І. Західноєвропейський готичний роман і українська література / І.Лїмборський // Всєсвіт. – 2003. – С.157 – 161.
4. Соловьева Н. А. У истоков английского романтизма / Н.А.Соловьева. – М.: МГУ, 1988. – 232 с.
5. Нагачевська О. Постапокаліптичний роман США на межі ХХ – ХХІ ст. / О. Нагачевська // Гуманїтарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. – № 27. – К., 2013. – С.300-305.
6. Dianne C. Luce. Child of God. [electronic resource] – Режим доступу: <http://www.cormacmccarthy.com/works/child-of-god/>
7. McCarthy C. Child of God / McCarthy C. – First Vintage International Edition, 1993. – 197 p.

References

13. Pushkina, A. (2015). Gothic novel and origin of neogothic approach in culture. *Vestnik Leningradskogo gosudarstvennogo universiteta im. A.S. Pushkina (Reporter of Leningrad state university named after A. S. Pushkin)*, 2, 319-330 (in Russ.).

¹ «Вона встала та вказала йому на двері. Йді геть звідси. Негайно. Заспокойся, Баллард просопів. Я більше ні про що тебе не проситиму».

² «Баллард підняв тіло дівчини. Вона була гарна і в крові. Він поклав її на плече та озирнувся».

³ «Він довгий час одягав спідню білизну своїх жертв, але зараз він з'являвся і в їх верхньому одязі».

⁴ «Його не засудили за жодний скоєний злочин. Його помістили до державної психлікарні в Ноксвілі...»

14. Solovjeva, N. (2001). In the labyrinth of phantasy. *A room with tapestries. English gothic prose*. Moscow: Pravda, 5-22 (in Russ.).
15. Limborsky, I. (2003). West European gothic novel and Ukrainian literature. *Vsesvit (Universe)*, 157-161 (in Ukr.).
16. Solovjeva, N. (1988). Next to the origin of English romanticism. Moscow: MGU (in Russ.).
17. Nogachevska, O. (2013). Postapocalyptic novel in the USA of the XX-XXIc. *Gumanitarna osvita v tehnicnih vischih navchalnih zakladah (Humanities in the technical universities)*, 27, 300-305 (in Ukr.).
18. Dianne, C. Luce. Child of God. Retrieved from <http://www.cormacmccarthy.com/works/child-of-god/> (in Eng.).
19. McCarthy, C. (1993) Child of God. First Vintage International Edition (in Eng.).

LIMBORSKA Anastasiya Igorivna

Cherkasy State Technological University at Cherkasy,

Lecturer at the Department of Foreign Languages

e-mail: limborska@mail.ru

SOUTH GOTHIC IN THE NOVEL BY CORMAC MACCARTHY "CHILD OF GOD": DISCOURSE OF HORROR AND CRIME APOLOGY

Abstract. Introduction. *This article is dedicated to typological features of south gothic in the novel "Child of God" by Cormac McCarthy. The author combines features of a classic gothic novel with traditions of American South, focuses on social problems and naturalism of crime.*

Purpose. *Purpose of the article is to highlight main artistic features in the novel "Child of God" by Cormac McCarthy.*

Originality. *Contemporary researches of south gothic literature are not enough to shed light on the main principles of this literary direction. Discourse of horrific and crime apology are firstly analyzed in the context of the South Gothic in the novel "Child of God" by Cormac McCarthy.*

Results. *The novel "Child of God" by Cormac McCarthy depicts vivid features of the South Gothics. In the analysis the plot of the novel is attempted to be analyzed in the context of such features as 'horrible crime' and isolation of the character with inclination for cruelty. The action place is Sevier, a small provincial town, where people know each other well. The novel consists of three parts and the main character Lester Ballard is presented as dirty, rude and cruel person. Lester's life was full of tragic events since childhood. His father committed a suicide and mother went away. The author describes it emotionless. Cormac McCarthy gradually depicts moral and psychological degradation of the main character. Finally Lester started living in the mountains where he was absolutely alone. He did not stop on killing one girl; he continually killed girls as a 'hunter'. The person who committed so many crimes had no regrets and avoided punishment. Probably author gives an ironic name to his novel "Child of God" to declare that not always crime is sentenced because of people's indifference.*

Conclusions. *In the whole novel author attempts to depict artistic details which present crime as a normal item of everyday life in South America. Asocial behavior of the main character, his sick imagination, subconscious desires become powerful motifs of the gothic discourse. Crime in the novel is metaphysic fulfilment of world evil. Hero is a victim and a murderer at the same time and does not realize horrible consequences of his actions. All these aspects allow concluding that author touches problems which have not been covered by other representatives of south gothics.*

Key words. *South gothic, neogothics, gothic detail, gothic crime, discourse of horror.*

*Одержано редакцією 27.10.2016
Прийнято до публікації 08.12.2016*